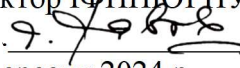

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІФННЮІ НУ «ОЮА»

проф. Роман САВЧУК

«2» вересня 2024 р.

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

**ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
ОК 18**

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
ступінь вищої освіти	бакалавр
галузь знань	08 Право
спеціальність	081 Право
освітня програма	Право

Розробник програми: _____ к.ю.н., доц. Антонюк Уляна Василівна
Затверджено на засіданні кафедри цивільного та господарського права і процесу
(протокол № 1 від 27.08.2024 р.)

В.о.завідувача кафедри цивільного та господарського
права і процесу

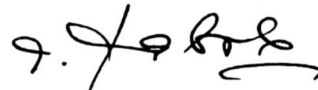
Андрій РОМАНЮК

Начальник навчального відділу

Ірина ЯЦКІВ

Гарант освітньої програми

Роман САВЧУК

Науково-методична рада (протокол № 1 від 02.09 2024 р.)

Голова науково-методичної
ради

Олег БЕЗНОСЮК

Заступник директора

Олег БЕЗНОСЮК

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1.1. Анотація

Екологічне право є обов'язковою компонентною дисципліною освітньої програми. Актуальність її вивчення в умовах сьогодення пов'язана із викликами та загрозами екологічній ситуації в Україні та світі, з процесами глобалізації, гуманізації та євроінтеграції стандартів у сфері охорони навколишнього середовища. Дана дисципліна охоплює: вивчення основних категорій екологічного права, його предмету, методів, принципів, системи, функцій, інститутів; ознайомлення з джерельною базою екологічного та поресурсового законодавства України; вивчення поняття, видів та механізмів захисту екологічних прав громадян, а також правового режиму використання і охорони природних ресурсів та об'єктів (земель, вод, надр, лісів, повітря, тваринного світу, екологічної мережі, територій природно-заповідного фонду, курортних, лікувально-оздоровчих зон тощо); ознайомлення з основними напрямками адаптації екологічного законодавства України до європейських та міжнародних стандартів у сфері охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки. Усе це складає предмет даного освітнього компонента.

Вивчення даного курсу сприятиме формуванню умінь застосовувати та практиці теоретичні знання про механізми охорони довкілля, використання природних ресурсів та захисту екологічних прав громадян, а також набуттю навичок застосування здобутих теоретичних знань у практичній діяльності при вирішенні спорів та конфліктних ситуацій, що виникають з екологічних правовідносин.

1.2. Мета і завдання освітнього компонента

Мета – ознайомлення та формування у майбутніх фахівців у галузі права навичок оволодіння сукупністю знань з особливостей правового регулювання екологічних правовідносин у контексті охорони довкілля в цілому, раціонального та ефективного використання природних ресурсів та їх охорони, збереження, а також захисту екологічних прав та законних інтересів учасників екологічних правовідносин.

Основними завданнями освітнього компонента є:

- розуміння поняття екологічного права як галузі права, його юридичної природи, категоріального апарату, принципів, джерел, функцій і предмету правового регулювання;
- вивчення методології правового регулювання екологічних правовідносин;
- співвідношення екологічного права з суміжними галузями права (земельним, природоресурсним, аграрним, цивільним, адміністративним, господарським правом тощо);
- засвоєння теоретичних та практичних аспектів здійснення і реалізації учасниками екологічних відносин права власності і права користування природними ресурсами, сервітутних екологічних прав;
- формування знань про застосування механізмів захисту і охорони екологічних прав згідно екологічного законодавства України;

- вивчення особливостей формування та реалізації державно-правового механізму використання природних ресурсів і охорони довкілля в Україні;
- засвоєння правового режиму використання природних ресурсів і охорони довкілля;
- вивчення механізмів застосування видів юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства України;
- ознайомлення з основними напрямками адаптації екологічного законодавства України до європейських та міжнародних стандартів у сфері охорони навколишнього середовища;
- набуття навичок застосування здобутих теоретичних знань у практичній діяльності при вирішенні спорів та конфліктних ситуацій, що виникають у екологічних правовідносинах.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1.

Предмет, метод, принципи і система екологічного права

Основні напрямки та концепції охорони довкілля. Становлення екологічного права як галузі права. Поняття екологічного права. Предмет і метод правового регулювання екологічних правовідносин. Система екологічного права. Співвідношення екологічного права і земельного, аграрного, цивільного, господарського, адміністративного права. Принципи екологічного права. Поняття і види об'єктів екологічного права. Функції екологічного права України. Екологічне право як наука. Основні напрямки розвитку еколого-правових досліджень на сучасному етапі розвитку на початку XXI століття. Основні напрямки екологічної політики України. Особливості правового регулювання екологічних правовідносин в умовах воєнного стану в Україні.

Тема 2.

Джерела екологічного права

Поняття джерел екологічного права, їх види. Конституція України як джерело екологічного права України. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» як інтегроване джерело екологічного права. Закони України в системі джерел екологічного права. Галузеві кодифіковані акти як джерела екологічного права. Поресурсове законодавство України. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні еколого-правових відносин. Міжнародно-правові норми в системі джерел екологічного права. Адаптація екологічного законодавства України до європейських стандартів у сфері охорони навколишнього середовища. Проблеми кодифікації екологічного законодавства. Екологічний кодекс України: проблеми та перспективи щодо прийняття в Україні.

Тема 3.

Екологічні права та обов'язки громадян

Поняття і види екологічних прав. Екологічні права в системі прав людини і громадянина. Особливості екологічних прав. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Право громадян на відшкодування екологічної шкоди. Право громадян на одержання екологічної інформації. Поняття екологічної інформації. Види екологічної інформації. Джерела екологічної інформації. Порядок надання і доступ до екологічної інформації. Форми участі громадян при прийнятті екологічно значимих рішень. Правові форми захисту екологічних прав. Особливості судового захисту екологічних прав. Екологічні обов'язки громадян: поняття і види. Конституційні екологічні обов'язки громадян України. Гарантії екологічних прав.

Тема 4.

Право власності на природні об'єкти

Поняття і особливості права власності на об'єкти природи. Конституційні засади інституту власності на природні ресурси. Форми власності на природні ресурси. Право власності Українського народу на природні ресурси. Державна власність на природні ресурси. Комунальна власність на природні ресурси. Особливості приватної власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності

на природні ресурси. Види об'єктів права власності. Підстави виникнення, припинення і зміни права власності на природні ресурси. Зміст відносин власності на природні ресурси.

Тема 5.

Право природокористування

Поняття права природокористування. Принципи природокористування. Види права природокористування. Ознаки загального та спеціального природокористування. Особливості права орендного природокористування. Суб'єкти та об'єкти природокористування. Загальні та спеціальні права і обов'язки користувачів природних ресурсів. Зміст відносин природокористування. Підстави виникнення, зміни і припинення права природокористування.

Тема 6.

Правові засади управління в галузі охорони довкілля

Поняття управління в галузі охорони довкілля. Види управління в галузі охорони природи. Зміст і принципи державного управління в екологічній сфері. Система органів управління охороною довкілля. Органи загальної і спеціальної компетенції. Комплексні, галузеві і функціональні органи управління у екологічній сфері. Функції управління в галузі охорони довкілля. Види функцій управління в галузі охорони довкілля. Участь громадськості в управлінні охороною довкілля.

Тема 7.

Правове регулювання оцінки впливу на довкілля

Поняття і мета оцінки впливу на довкілля. Об'єкти і суб'єкти оцінки впливу на довкілля. Види оцінки впливу на довкілля. Відмінність оцінки впливу на довкілля від екологічної експертизи. Принципи оцінки впливу на довкілля. Порядок здійснення оцінки впливу на довкілля. Стадії проведення оцінки впливу на довкілля. Висновок оцінки впливу на довкілля і його юридична сила.

Тема 8.

Економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища

Суть і мета встановлення економічного механізму забезпечення охорони довкілля. Структура економічного механізму забезпечення охорони довкілля. Основні елементи економічного механізму. Збори в галузі використання природних ресурсів і охорони довкілля. Система фінансування заходів охорони довкілля. Заходи економічного стимулювання у екологічній сфері. Екологічне страхування: добровільне; обов'язкове. Екологічний аудит.

Тема 9.

Юридична відповідальність в галузі охорони навколишнього природного середовища

Поняття, види і функції юридичної відповідальності в галузі екології. Поняття екологічного правопорушення. Склад екологічного правопорушення. Види екологічних правопорушень. Форми і види відповідальності за екологічні правопорушення. Кримінальна, адміністративна, дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Кримінальні правопорушення проти довкілля. Адміністративні екологічні правопорушення. Дисциплінарні екологічні проступки. Механізм відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю.

Специфіка визначення збитків, заподіяних природним об'єктам. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.

Тема 10.

Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки

Поняття екологічної безпеки та її види. Внутрішньодержавний та міжнародно-правовий аспекти інституту екологічної безпеки. Принципи екологічної безпеки. Поняття екологічного ризику. Складові екологічного ризику. Джерела екологічного ризику. Механізм забезпечення екологічної безпеки. Попереджувальні, обмежувальні та каральні заходи забезпечення екологічної безпеки. Ядерна та радіаційна безпека як складові екологічної безпеки. Генетична та біологічна безпека. Санітарно-епідеміологічна безпека. Поводження з відходами. Поняття об'єктів підвищеної екологічної небезпеки. Види об'єктів підвищеної екологічної небезпеки.

Тема 11.

Правовий режим охорони і використання земель

Земля як об'єкт правової охорони. Категорії земель. Земельне законодавство. Форми власності на землю.. Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони земель. Функції управління в галузі використання і охорони земель. Зміст поняття «охорона земель».. Вирішення земельних спорів. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства. Гарантії прав на землю в Україні.

Тема 12.

Правовий режим охорони атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Особливості атмосферного повітря як природного об'єкта. Державне управління у галузі охорони атмосферного повітря. Нормування в галузі охорони атмосферного повітря. Система заходів охорони атмосферного повітря. Державний контроль у сфері охорони атмосферного повітря. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.

Тема 13.

Правовий режим охорони і використання вод

Води як об'єкт правової охорони. Склад водного фонду України. Види водних об'єктів. Власність на води. Право водокористування, його види. Суб'єкти права водокористування. Оренда водних об'єктів. Управління в галузі використання і охорони вод. Екологічні нормативи в галузі охорони і використання вод. Правові заходи охорони вод від забруднення, засмічення і виснаження. Юридична відповідальність за порушення вимог водного законодавства.

Тема 14.

Правовий режим охорони і використання надр

Надра як об'єкт правової охорони. Поняття «надра» і «корисні копалини». Власність на надра. Державний фонд надр. Право користування надрами. Суб'єкти, об'єкти та зміст права надрокористування. Порядок надання надр у користування. Гірничий відвід. Управління у галузі використання та охорони надр. Правові форми контролю за додержанням законодавства у галузі використання та охорони надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Тема 15.

Правовий режим охорони і використання лісів та інших об'єктів рослинного світу

Ліс як об'єкт правової охорони. Поняття «рослинний світ» і «ліс». Властивості лісів. Власність на ліси. Лісовий фонд України. Використання природних рослинних ресурсів. Право лісокористування. Право побічного лісокористування. Права та обов'язки лісокористувачів. Підстави виникнення права лісокористування. Управління в галузі охорони і використання лісів. Контроль за використанням та охороною лісів. Правові заходи охорони лісів. Юридична відповідальність за порушення вимог лісового законодавства. Особливості таксової відповідальності за лісопорушення.

Тема 16.

Правовий режим охорони і використання тваринного світу

Тваринний світ як об'єкт правової охорони. Об'єкти тваринного світу. Власність на тваринний світ. Поняття і види користування тваринним світом.. Правове регулювання мисливства і полювання. Правове регулювання рибальства. Порядок здійснення користування тваринним світом. Управління в галузі використання і охорони тваринного світу. Контроль за використанням і охороною тваринного світу. Правові заходи охорони тваринного світу. Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ. Такси як форма відшкодування шкоди, заподіяної об'єктам тваринного світу.

Тема 17.

Екологічна мережа України. Правовий режим природно-заповідного фонду

Поняття екологічної мережі України. Складові екологічної мережі України. Значення екологічної мережі України. Правові основи екологічної мережі України. Формування екологічної мережі України. Поняття і склад природно-заповідного фонду. Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Правовий режим природних і біосферних заповідників. Зонування територій заповідників. Правовий режим національних природних парків. Правовий режим заказників. Правовий режим пам'яток природи. Управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду. Створення об'єктів природно-заповідного фонду. Контроль за додержанням правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд. Формування Смарагдової мережі в Україні.

Тема 18.

Правовий режим рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон

Законодавство про охорону і використання рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Порядок утворення рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Види рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Зонування рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Правові форми використання рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Зміст правової охорони рекреаційних, курортних, лікувально-

оздоровчих зон. Порушення правового режиму рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон як підстава юридичної відповідальності.

Тема 19.

Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій

Поняття та ознаки зон надзвичайних екологічних ситуацій. Законодавство про зони надзвичайних екологічних ситуацій. Класифікація зон надзвичайних екологічних ситуацій. Підстави та порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації та її правовий режим. Особливості управління в зонах надзвичайних екологічних ситуацій. Правовий захист екологічних та інших соціальних прав громадян, потерпілих від надзвичайних екологічних ситуацій. Правові методи забезпечення додержання режиму зон надзвичайних екологічних ситуацій та захисту прав потерпілих громадян.

Тема 20.

Правова охорона навколишнього природного середовища в промисловості, сільському господарстві, на транспорті

Основні напрямки охорони довкілля в сільському господарстві. Правова охорона довкілля в промисловості. Особливості охорони довкілля в атомній енергетиці. Правова охорона довкілля на різних видах транспорту.

Тема 21.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища

Поняття і правові форми міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля. Принципи міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля. Міжнародне співробітництво в екологічній сфері в рамках ООН. Організаційно-правові засади міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля на європейському рівні. Регіональне співробітництво в галузі охорони довкілля. Міжнародні міжурядові та неурядові організації в галузі охорони довкілля. Європейське право навколишнього середовища. Адаптація екологічного законодавства України до міжнародних та європейських стандартів охорони довкілля.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

3.1. Основна література

Підручники, посібники, наукові праці:

Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз: матеріали круглого столу, присвяченого 100-річчю з дня народження д.ю.н., проф. Вовка Ю.О. (Харків, 12 травня 2023 року)/ за заг. ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2023. 470 с.

Гетьман А.П. Екологічне право України: підручник. Харків: Право, 2021. 552 с.

Довкілля – мовчазна жертва війни. Як довго це триватиме? / С. Баран, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, О. Шумило-Тапіола; за ред. О. Кравченко. Львів: «Манускрипт», 2024. 64 с.

Екологічне право України: курс лекцій / за ред. д-ра юрид. наук, проф. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУОЮА Каракаша І. І. Одеса: 2020. 321 с.

Екологічне право у схемах та визначеннях: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. К. Р. Резворович. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 188 с.

Екологічне право України. Спеціальна та Особлива частини: підруч. / Краснова М.В., Краснова Ю.А. Київ: НУБіП України. 2023. 278с.

Екологічне право: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.

Екологічне право: підручник / А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, Є.П. Суєтнов та ін.; за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2024. 1008 с.

Земельне право України: підручник. 3-тє вид.; за ред. М.В. Шульги. Харків, 2023. 592 с.

Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Загальна частина: підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.

Краснова М.В., Краснова Ю.А. Реалізація та захист екологічних прав громадян: теоретико-правові аспекти: наукове видання. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2021. 148 с.

Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині: монографія / за заг. ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2023. 912 с.

Нормативно-правові акти

Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 54

Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-14 зі змінами URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-12 зі змінами URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

Водний кодекс України від 06 червня 1995 року № 213/95-вр зі змінами URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.

Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-вр зі змінами URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр>.

Про природно-заповідний фонд: закон України від 16 червня 1992 року № 2456-12 зі змінами в ред. від 14 липня 2011 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12.#Text>

Про охорону атмосферного повітря: закон України від 21 червня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>.

Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період: закон України від 15 березня 2022 року № 2132-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#Text>.

Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення та цифровізації процедури оцінки впливу на довкілля: закон України від 13 липня 2023 року № 3227-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3227-20#Text>.

Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення: закон України від 16 липня 2024 року № 3855 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20#Text>.

Про водовідведення та очищення стічних вод: закон України від 12 січня 2023 року № 2887-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-20#Text>.

Про управління відходами: закон України від 20.06.2022 року № 2320-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

3.2. Додаткова література

Антонюк Л.В., Антонюк У.В. Забезпечення хімічної безпеки в Україні: медико-правові аспекти. *Ампаро*. 2023. № 2. С. 19-24.

Антонюк У.В., Антонюк Л.В. Забезпечення інфекційної безпеки в Україні: медико-правові аспекти. *Наукові перспективи*. 2024. № 2. С.1028-1041.

Антонюк У.В. Правові аспекти доступу до екологічної інформації в Україні в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С.136-141.

Антонюк У.В. Правові засади доступу до інформації про якість харчових продуктів у контексті забезпечення екологічних прав в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 274-277.

Антонюк У.В. Правові аспекти охорони довкілля в Україні в умовах військової агресії у 2022 році. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С.74-80.

Антонюк У.В., Антонюк Л.В. Забезпечення інфекційної та хімічної безпеки в Україні в умовах воєнного стану: еколого-правові та медичні аспекти. History, philosophy and jurisprudence: review of constitutional law, criminal process and judicial system: collective monograph / Shchirskaya V. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2024. 172 p. С.108-133, 160-172.

Антонюк У. В. Практикум «Екологічне право України»: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: ПП Корольчук М.Б., 2019. 96 с.

Балюк Г.І., Власенко Ю.Л., Ковальчук Т.Г. Суб'єктивні екологічні права громадян України: правові проблеми змісту і реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 06. С.425-434.

Дудоров О.О., Письменський Є.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова охорона лісу в Україні: монографія. К.: Норма права, 2023. 520 с.

Кірін Р.С. Актуальні проблеми урбоекологічного права: монографія. НАН України, Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова. Київ, Дніпро: Журфонд, 2023. 351 с.

Малишева Н.Р. Від довкілля Землі до космічного простору. К.: Норма права, 2023. 340 с.

Мелень-Забрамна О. Участь громадськості в прийнятті рішень та документів довкілцевого характеру: посібник / О. Мелень-Забрамна [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів : «Компанія “Манускрипт”», 2021. 40 с.

Мороз Г.В. Взаємодія публічних і приватних інтересів в екологічному праві України: монографія. Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2022. 353 с.

Новак Т.С., Каплова О., Браніцький О.М. Екологічні ризики пов'язані з воєнними діями: поняття та ознаки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 03. С.262-267.

Оніщенко О.Ю. Правові засади добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах і неволі: монографія. Харків: Право, 2024 . 232 с.

Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій – 2022: колективна монографія / за ред. М.С. Мальованого і О.В. Степової. Київ, 2022. 664 с.

Савчин А.М. Екологічне оцінювання як конституційна гарантія реалізації права на безпечне довкілля. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 03. С.268-271.

Трегуб О.А. Розбудова системи моніторингу довкілля в умовах війни та повоєнної трансформації: правовий погляд. *Екологічне право*. 2024. Випуск 1-2. С. 50-57.

Шарапова С.В. Реформування державної системи моніторингу довкілля в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 246–249.

Шутяк С. Доступ до правосуддя у справах із захисту довкілля / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Видавництво «Компанія “Манускрипт”», 2021. 148 с.

Юридична відповідальність за екологічні правопорушення: навч. посіб. / Т.К. Оверковська, Н.М. Опольська; Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2020. 252 с.

Кобецька Н.Р. Конституційні засади інституту екологічних прав у польській правовій системі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 84: частина 2. С. 187-194.

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://zakon.rada.gov.ua> Офіційний веб-сайт Верховної Ради України

<http://www.kmu.gov.ua> Урядовий портал України

<http://menr.gov.ua> Офіційний веб-сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України

<http://www.minagro.gov.ua/> Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України

<http://moz.gov.ua> Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України

<https://www.davr.gov.ua/> Офіційний веб-сайт Державного агентства водних ресурсів України

<http://darg.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державного агентства з розвитку меліорації та рибного господарства та продовольчих програм України

<https://forest.gov.ua/> Офіційний веб-сайт Державного агентства лісових ресурсів України

<http://dazv.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державного агентства України з управління зоною відчуження

<http://www.geo.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державної служби геології та надр України

<http://land.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру

<http://www.dei.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державної екологічної інспекції України

<http://www.dsns.gov.ua> Офіційний веб-сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій

<https://dpss.gov.ua/> Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань безпеності харчових продуктів та захисту споживачів

3.4. Міжнародні, зарубіжні видання

Antoniuk U., Zemko A., Donets O., Buryk M., Denysenko K., Legal regulation of environmental protection and climate change mitigation to ensure sustainable economic development. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. 14/01-XLII. P. 213-217.

Антонюк У.В. Гарантії екологічних прав в Україні: у контексті наукової та нормативно-правової диференціації. Legal science and education in Ukraine and EU countries: a paradigm shift: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. 488 p. С.1-62.

Антонюк У.В. Правове регулювання доступу до інформації про якість харчових продуктів як гарантія забезпечення екологічних прав в Україні. Scientific Foundations of State and Law: collective monograph / Karpova N., Piestsov R., Makarova O., Konchakovska V., Karnaukh A. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2022. 316 p. P. 102-127, 284-316.

Artemenko O. V. Concept of environmental information: problems of legislative interpretation. *Law. Human. Environment*, 2019. 10(2). P. 54–59 <https://doi.org/10.31548/law2019.02.006>.

Katarzyna Frączak-Banach, Evolution of Biodiversity Protection in the Framework of European Common Agricultural Policy. (2024) 04 (01) *Journal of Environmental Law & Policy* P. 105-129. <https://grassrootsjournals.org/jelp/jelp04.01.05-fr%C4%85czak-banach.pdf>.